

RESUME

Ved at bruge *projektmetoden* i daginstitutionen er det muligt at give plads til nærvær og fordybelse med småbørn. Artiklen bygger på studier gennemført i børnehuset Tiziana i Aalborg.

Projektmetoden taget udgangspunkt i temaer, der optager børnene, og som børn og voksne fordyber sig i sammen i en mindre gruppe. Et af målene er, at børnene opøver evnen til at forholde sig nysgerrigt til omgivelserne.

Det barne- og læringssyn, der ligger til grund for projektmetoden, har som præmis, at barnet allerede fra fødslen har evnen til at ville lære. Denne præmis indebærer, at pædagogen ofte må træde et skridt tilbage og forholde sig lyttende til barnet.

I det hele taget bygger projektmetoden på et helhedssyn, hvor barnets nysgerrighed og kreative udfoldelse har høj prioritet. Metoden er udtryk for en innovativ pædagogik, der forsøger at overskride normal praksis, og metoden bevæger sig ofte ud på usikker grund. Det skaber ny viden og ny forståelse.

På den måde kan metoden ses som en alternativ ramme, hvor børn og voksne sammen opøver evnen til opmærksomhed og fordybelse. Og børns lyst til at lære bevares.

Alice Kjær

Pædagog, cand. pæd. og forfatter til bogen: *Projektarbejde i daginstitutionen - fra fascination til fordybelse*. Udgivet på forlaget Dafolo 2010
Arbejder i børnehuset Tiziana i Aalborg.

Web: www.alicekjær.dk

Projektarbejde

- et bud på en innovativ praksis i daginstitutionen.

Hvordan kan man ved at bruge projektmetoden i daginstitutioner skabe rum for nærvær og fordybelse med småbørn?

Udgangspunktet er studier og erfaringer med projektmetoden i børnehuset Tiziana i Aalborg. Her arbejder man med 3-6-årige børn i smågrupper og fordyber sig i temaer en formiddag ugentlig. Inspirationen til at arbejde projektorienteret kommer fra den italienske Reggio Emilia-filosofi.

Opmærksomhed og fordybelse er grundlaget for børns læring, skriver cand. pæd. psych. Mogens Hansen (Hansen, 2002). Denne evne er alle ifølge psykoterapeuten Daniel Stern født med, (Stern, 2000). Men om den udvikles hos børn, er afhængigt af, om den støttes af voksne. Spørgsmålet er, om vi i danske daginstitutioner er gode nok til at få øje på, anerkende og skabe miljøer, der opøver denne evne.

Projektmetoden, som den beskrives her, har fokus på børns forskellige kompetencer og potentialer. Udgangspunktet er temaer, der optager børnene, og som børn og voksne fordyber sig i sammen i en mindre gruppe. I et projekt er børnenes interesser og forundring over et tema styrende for retningen. Den voksne må være åben over for børnenes optagethed og deres måder at tænke og forstå på. Hun må bevare overblikket og udfordre børnene med et tema ud fra deres perspektiv. Hun må give dem tid og mulighed for at gå i dybden og udtrykke sig om et tema på mange undersøgende og skabende måder. Målet er, at børnene opøver evnen til at forholde sig åbne og nysgerrige til omgivelserne, og at de lærer om et temas mange vinkler og detaljer på deres egne betingelser. En sådan kreativ og udforskende praksis rummer desuden et særligt personligt udviklings- og læringspotentiale for barnets identitetsdannelse (Drotner, 2001).

Reggio Emilia-filosofien

I byen Reggio Emilia i Norditalien har de kommunale daginstitutioner i mange år arbejdet med projekter. Projektarbejdet er her en dynamisk proces, en rejse, der gror i mange retninger uden foruddefineret progression og uden på forhånd målsatte resultater inden rejsens begyndelse (Rinaldi, 2005). Denne gruppeproces, hvor børn næres af hinandens forståelser, anses som den bedste læringsmåde. Carlina Rinaldi, som er direktør for børneinstitutionerne i Reggio Emilia, udtaler, at dette arbejde fordrer en konstant dialog mellem børn og voksne, og at dette indebærer, at pædagogen må være sensitiv over for de uforudsigelige resultater af børns udforskning og undersøgelser (Rinaldi, 2005). Det, der gør denne pædagogiske filosofi til noget særligt, er, at den erkender nødvendigheden af, at voksne vedvarende må undersøge børns perspektiver. For at komme tættere på børnenes forståelser anvender de redskaber som dokumentation af praksis, indretning af det pædagogiske miljø og projektmetoden.

I danske daginstitutioner kan vi lære meget af denne arbejds metode. Vi er ikke bundet af formelle krav om, hvad børn skal lære til et bestemt tidspunkt, modsat skolen. Vi har frihed til at vælge et tema - stille skarpt og fordybe os. Dette giver gode muligheder for at arbejde med projekter.

Børn bliver mange gange dagligt spontant optaget af noget, som fastholder deres opmærksomhed. I lege, i kryb og kravl, i musik, historier osv. De undersøger, leger, stiller spørgsmål og tegner om alt det, der optager dem. Dette gør pædagoger og lærere dagligt erfaringer med. Men børn har også krav på, at voksne udfordrer og kvalificerer deres fordybelse og optagethed, så de kommer et spadestik dybere i det, der interesserer og fascinerer dem.

I den lille gruppe med 5-7 børn er der mulighed for at tilgodese dette. Ved at inddrage billedsprog, kropssprog, drama, uderummet, fantasien, musik, matematik, talesprog, skriftsprog m.v. bliver både børn og voksne klogere på de mange vinkler og detaljer, et tema kan indeholde. Og at de enkelte dele hænger sammen i helheder. At arbejde med projekter i daginstitutionen kræver en organisering af hverdagen, hvor børn og voksne kan opdeles i små projektgrupper og arbejde uforstyrret. Det bedste udgangspunkt for at starte et projektarbejde er, at hele personalegruppen er indstillet på det og kan se muligheder heri for både børn og voksne. Og at man i fællesskab diskuterer og beslutter, hvordan man konkret kan gribe det an. Ofte vil det være en fordel, at børnene i en gruppe aldersmæssigt er homogent sammensat, så de udviklingsmæssigt og kognitivt er på samme niveau. I Tiziana arbejder vi med projekter én gang ugentligt og længden på arbejdet med et tema kan variere fra få timer til op til et år.

Drivkraften

Det skal være børnenes interesser og fascinationer, som er udgangspunktet for et projekt. Følelsen af glæde og lyst til at udforske og lære er stor, når det handler om noget, der optager og fascinerer os. Pointen er, at børnene her forholder sig åbent sansende og kropsligt rettet (Merleau-Ponty, 1994) mod noget, der for dem giver mening. Som voksen bliver man fagligt beriget og udfordret af børnenes teorier og perspektiver på et tema – perspektiver voksne ikke har evne eller fantasi til at forestille sig. Ifølge den franske fænomenolog Maurice Merleau-Ponty er det vores kropslige erfaringer, der giver os adgang til vores forståelse af verden (Merleau-Ponty, 1994). At se kroppen som vores tilgang til verden er også aktuel hos Stern, der opfatter kroppen som udgangspunkt for tilblivelsen af en selvforfølelse (Stern, 2000). At hele kroppen skal med, når vi arbejder med børns læreprocesser, kommer også til udtryk hos Loris Malaguzzi, manden bag Reggio Emilia-filosofien, der skrev digtet om "Et barn har 100 sprog". Her taler han om, at børn har

mange udtryk og evner, som alle befrugter og er afhængige af hinanden, og det er disse sprog, pædagogen skal finde.

Projektmetoden giver børnene mulighed for at tilegne sig viden med krop og sanser. For eksempel har børnene på et nuværende projekt om æbler klatret i æbletræer, plukket og samlet massevis af æbler fra forskellige træer. De har tegnet æbler, smagt på dem, duftet til dem, studeret æblets forskellige farver og former. De har talt æbler og æblekerner, og de har balanceret med et æble på håndryggen, på hovedet osv. Og snart skal de på besøg på en æbleplantage.

Temaet

Omdrejningspunktet i et projekt er et tema, man fordyber sig i. I børnenes nære virkelighed ligger en guldgrube af ideer til temaer. Når temaet er fundet, er den pædagogiske udfordring, hvad det er, som optager børnene ved temaet. Dette er ofte helt andre ting end det, den voksne finder interessant.

Et af mine tidligere projekter, der kom til at handle om temaet flasker og dåser, begyndte med, at jeg havde en gruppe 5-6-årige drenge på tur til en nærliggende sø. På turen oplevede vi forskellige ting, men det, der optog børnene meget, var at indsamle efterladte flasker og dåser. Jeg havde tænkt mig, at deres flasker skulle sælges med det samme, men da de efterfølgende tegnede om turen, fik jeg øje på, at deres tegninger var fyldt med flasker og dåser. Jeg blev klar over, at vi kunne bruge flaskerne til flere aktiviteter, inden de skulle sælges. Resultatet blev et projekt på et halvt år, hvor de eksperimenterede og undersøgte flaskerne på mange måder. På deres tegninger af flasker fik jeg øje på deres optagethed af de bogstaver, der stod på flaskerne. Dette gav anledning til yderligere snak og arbejde med bogstaver. De sorterede flaskerne for sig og dåserne for sig, de talte dem og hjalp hinanden med at skrive tallene ned. De kombinerede flaskerne/dåserne med forskellige genbrugsmaterialer, fx ståltråd, kapsler, taster fra et gammelt computertastatur. Det blev til fantastiske figurer. De lavede aftryk af flaskerne i ler og lerrelieffer af flasker, og de

gik på glasskår. Da vi endelig solgte flaskerne, skete det ved besøg hos købmanden, som lærte børnene om pantsystemet og genbrug. Projektet sluttede med, at de fortalte om hele flaskeprojektet til de øvrige børn i børnehaven på en samling.

Børnenes tegninger gjorde mig opmærksom på drengenes interesse for bogstaver. De vidste ikke, hvad de skrev. Bagefter spurgte de mig om, hvad de havde skrevet. På flasken i midten står der: "Apollinaris - let perlende".

Det tager tid at planlægge udfordringer ud fra børnenes perspektiver og interesser. En udfordring er her ikke at lave en for stram planlægning, da det kan overskygge børnenes kreative udfoldelse. Der er langtidsforberedelser, men vigtigst af alt er korttidsplanerne fra gang til gang. De består dels af overvejelser og refleksioner og sparring med kollegaer, af den dokumentation og de iagttagelser man har foretaget, dels af at finde materialer frem og indrette det fysiske rum, så det inspirerer og signalerer, hvad man samles om. Temaet skal styre indretningen.

” Børn bliver mange gange dagligt spontant optaget af noget, som fastholder deres opmærksomhed. I leg, i kryb og kravl, i musik, historier osv.

Forberedelsen

Et spørgsmål, som ofte stilles, er: Hvordan bevares børnenes interesse for et tema over længere tid? En af hemmelighederne bag dette er forberedelse. Pædagogen skal tænke fremad, bevare overblikket og holde fokus på temaet.

Pædagogen skal sørge for, at børnene i en projektgruppe kan inspirere og støtte hinanden. Når børnenes forskellige viden, udtryk eller produktioner (fotos, tegninger mv.) om et tema gøres synlige for de øvrige deltagere, kan de blive til genstand for samtaler og spørgsmål, som alle fordyber sig i.

” I børnenes nære virkelighed ligger en guldgrube af ideer til temaer. Når temaet er fundet, er den pædagogiske udfordring, hvad det er, som optager børnene ved temaet.

Eksempelvis gav Williams spørgsmål om, hvilket frø man puttede i jorden for at få et æbletræ til at vokse op, anledning til, at vi gik ind på YouTube og så en lille videotegnefilm om emnet.

De lærer rent socialt at omgås hinanden med respekt og interesse for de forskellige udtryk, kammeraterne har, og her er der ikke noget, der er forkert eller rigtigt. Alt er relevant. Det giver det enkelte barn en oplevelse af, at dets bidrag og evner har en værdi – også for andre. På den måde er projektarbejdet et godt udgangspunkt for at skabe inklusion. Den voksne kan bevidst ”styre” processer i en retning, hvor alle tilgodeses med deres forskelligheder.

Projektmetoden

I projektgruppen får børnene mulighed for alene og sammen med andre at udtrykke alt det, de ellers ikke vil kunne kommunikere med ord. Gennem konkrete sansende og æstetiske aktiviteter kan de finde deres eget sprog, deres egen måde at udtrykke sig på (Drotner, 2001; Austring, B. D. og Sørensen, M., 2006) uden at skulle bedømmes i forhold til en dygtighedsskala.

I Reggio Emilia bruger de begrebet *projekt* frem for læreplaner, fordi man her forbinder læreplaner med forudbestemte planer og mål for børns læring. Til forskel herfra giver projektarbejdet børnene mulighed for at eksperimentere, afprøve, undersøge og rekonstruere deres forståelser og læring om verden, uden at der på forhånd er fastlagte målsætninger (Rinaldi, 2005).

Min erfaring er, at det ene ikke udelukker det andet. I projektarbejdet lærer børnene på mange måder. Og disse måder giver gode muligheder for at dokumentere de seks læreplanstemaer. Udfordringen består i at få øje på de læringsmuligheder, der er i det, der optager dem. Man kan sige, at problemet ved projektmetoden er, at den ikke giver anvisning på, hvordan man knytter børnenes interesser til læreplanstemaerne. Det arbejde må man selv gøre med støtte fra sin dokumentation. Ved fx at opfordre børnene til at tegne æbler blev deres tegninger både et sprogligt og kulturelt udtryk. Og da en af drengene begyndte at balancere med et æble på sin hånd, blev det til en aktivitet, der kobler æbler sammen med motorisk læring. Denne

aldersgruppe er meget optaget af tal og ved at opfordre børnene til at tælle og sortere æbler, hjælper det til en talforståelse. I projektet har vi planlagt en tur til en æbleplantage. Dette besøg vil være med til at forbinde deres daglige omgang med æbler til et større perspektiv med læring omkring produktion af æbler. Natur og naturfænomener vil ligge naturligt i forlængelse af deres spørgsmål om æbler.

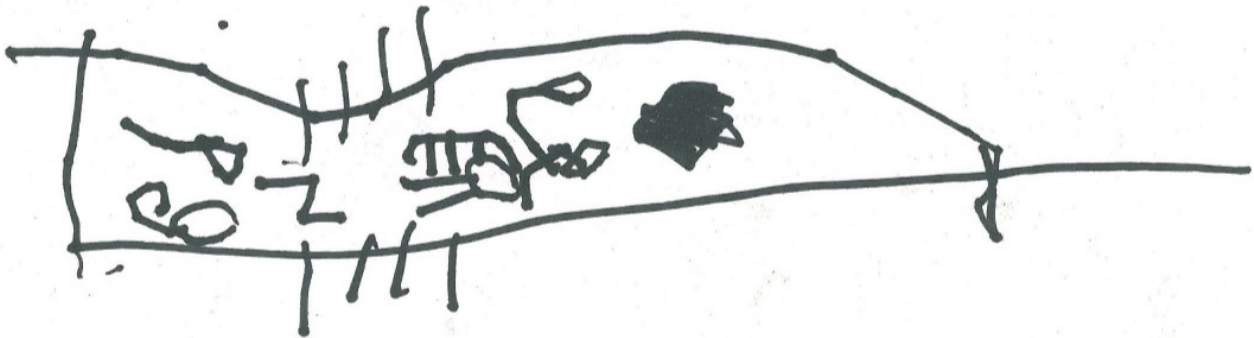
Pædagogens rolle

Det barnesyn og lærings syn, der ligger til grund for projektmetoden, har som grundlæggende præmis, at barnet allerede fra fødslen har evnen til at ville lære. For at kunne møde børnene i deres interesser må pædagogen ”træde et skridt tilbage” og gå på opdagelse i børnenes kultur og livsverden og forholde sig lyttende, iagttagende og spørgende. Hun må herudfra opstille udviklingsmuligheder på baggrund af børnenes kognitive niveau.

Vi voksne vil så gerne give børnene et konkret svar på deres spørgsmål, men ved at give et hurtigt svar får man ingen viden om, hvad barnet selv tænker og forstår. I æbleprojektet stillede Noah spørgsmålet: ”Hvorfor falder æblerne ned fra træerne?” I stedet for at jeg gav svaret, videregav jeg hans spørgsmål til gruppen. Børnene diskuterede, og undervejs kom de frem til, at æblerne falder ned, når de er modne. Eksemplet viser, at børnene i fællesskab er i stand til at skabe viden, og at jeg aldrig have fundet ud af det, hvis jeg havde grebet til et hurtigt svar.

Øvelsen i at holde mund, lytte og iagttage børnene og gøre sig tom for forventninger og forestillinger er ikke let. Det er nok det sværeste for os overhovedet. Det kræver øvelse og atter øvelse at se ud over det lag af vaner, rutiner, ubevidste tankebaner og handlemønstre, vi alle bærer rundt på. Men når det lykkes er det en stor glæde og faglig tilfredsstillelse, fordi man selv bliver klogere. Dette er ikke noget, som læres til fingerspidserne ”over night”. I Reggio Emilia-filosofien er der da også til stadighed fokus på pædagogens egen læring og træning i at kunne styre omstændighederne. Og når det lykkes, er der mange svar og løsninger, som opstår naturligt i situationen og bare foræres til pædagogen.

Philip D.

” Vi voksne vil så gerne give børnene et konkret svar på deres spørgsmål, men ved at give et hurtigt svar får man ingen viden om, hvad barnet selv tænker og forstår.

En innovativ pædagogik

Konkluderende kan man sige, at projektmetoden bygger på et helhedssyn på børns udviklings- og læreprocesser, hvor barnets nysgerrighed og kreative udfoldelse har en høj prioritet. Projektformens fokus på at skabe fordybelse med afsæt i børnenes interesse og forundring over noget og give tid til at undersøge et tema på egne betingelser er et alternativ til de tendenser, der hylder alt det, der kan måles, vejes og testes.

Projektformen er en innovativ pædagogik, der søger at overskride tilvant praksis for at bevæge sig ud på usikker grund og skabe ny viden og forståelser sammen

Man kan fejlagtigt komme til at opfatte projektarbejdet som et modstykke til legen eller som en ”skolifisering” af førskolebørn. Dette er ikke tilfældet. Derimod skal det ses som en uddybning eller forlængelse af børnenes leg og læring, hvor børnenes aktuelle væren og udtryk er omdrejningspunktet.

Måden at arbejde på giver børnene redskaber til at se bagom tingene, reflektere og vurdere. Dette er vigtige erfaringer at have med sig ind

i en fremtid, der stiller stadig stigende krav til individet om at kunne navigere i et samfund i konstant forandring.

Metoden er ikke en mirakelkur, der findes ingen manual for en eksakt fremgangsmåde. Heri ligger der et arbejde, som pædagogen selv må gøre sig. Metoden skal ses som en alternativ ramme, hvor børn og voksne sammen opøver evnen til opmærksomhed, fordybelse og kreativ udfoldelse, og hvor børnenes lyst til at lære bevares.

Litteratur

Austring, B. D. og Sørensen, M. (2006): *Æstetik og læring*. Hans Reitzels Forlag.

Drotner, K. (2001): *At skabe sig selv*. Gyldendal.

Hansen, M. (2002): *Børn og opmærksomhed. Om opmærksomhedens psykologi og pædagogik*. Gyldendal.

Merleau-Ponty, M. (1994): *Kroppens fænomenologi*. Frederiksberg: DET lille FORLAG.

Rinaldi, Carlina: (2005): Er læreplaner nødvendige? *Børn i Europa* nummer 6.

Stern, D. N. (2000): *Spædbarnets interpersonelle verden*. Hans Reitzels Forlag.